

C SERFALEVÉL.

IMETS F. JÁKÓ

25 ÉVES

IRÓI JUBILEUMA

ALKALMÁBÓL.

IRTA

EGY BARÁTJA.

KIADJA

SZABÓ LAJOS.

CSIK-SZEREDÁBAN,

NYOMATOTT SZABÓ LAJOS GYORSSAJTÓJÁN.

1884.

CSERFALEVÉL.

IMETS F. JÁKÓ

25 ÉVES

IRÓI JUBILEUMA

ALKALMÁBÓL.

IRTA

EGY BARÁTJA.

1
109.820
KIADJA

SZABÓ LAJOS.

CSIK-SZEREDÁBAN,
NYOMATOTT SZABÓ LAJOS GYORSSAJTÓJÁN.
1884.

OSBERT ALLEN

FRONT
PAGE

ROYAL LUBRICANTS

AMERICAN

THE

ROYAL LUBRICANTS

ROYAL

ROYAL LUBRICANTS

ROYAL LUBRICANTS

ROYAL LUBRICANTS

1881

ELŐSZÓ.

E füzet kiadója által felszólíttatván arra, hogy vállalatához néhány ajánló sort irjak: kivánságát annál szivesebben teljesítem, mivel ezen verses életrajzot elég érdekesnek tartom arra, hogy a nyilvánosság elé jusson.

Az érdekes kis munka — miként az humoros enyelgéseiből is imitt-amott kiérzik — inkább magán kedvtelésre volt szánva. Mindazonáltal engemet megkapott az egész mű tartalma, mely mint csevegő kis ér csörtet be nemzeti irodalmunknak a legutóbbi negyedszázad alatt oly széles medrűvé vált óriási folyamába; elringatott a kis tájkép háttére, mely a nemzeti és társadalmi élet egynémely mozzanatait a kisebb nagyobb távolság vonzó színében mutatja; lelánczolt a munka iránya és szelleme, mely, ha szűkebb mederben folyik is, érdekesen láttatja: miképen tépelődik és vivja küzdelmeit egy mélyérzésű hazafi, egy művelt szellemű buzgó pap, egy hivatott és képzett tanférfiu; végül gyönyörködtetett a mű szerkezete és költői alakja is, mely egészen szabályos vidám jambusok során szökelteti át folyton fokozódó figyelmünket a 25 éves pálya virányain.

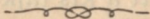
Ugyanazért e kis emlény álnév alatt rejlt írója, valamint a kiadó is kedves szolgálatot tesznek

nemcsak Imets F. Jákó barátjainak és tisztelőinek, hanem egy pár kellemes órát szereznek általa a szépirodalom kedvelőinek, művelőinek és a nyájas olvasónak is.

Egyébiránt az Imets F. Jákó irói működésének méltatása nem szorul az én ajánlatomra. Ajánlat nélkül is becses lenne e füzet azok kezében, akiknek szánva van; kik mindnyájan azon ohajunk kifejezésével fogadjuk azt, hogy jubilatús barátunkat az isteni Gondviselés hazánknek, közművelődésünknek és irodalmunknak még sokáig tartsa meg!

Csik-Szeredában, 1884. július 20-án.

T. Nagy Imre.

Nem egy Budenczről szól e nóta, ki
Ez év tavaszán ünnepelte azt,
Hogy, a midőn sok „drága náczió“
Rongy-söpredéke, mint éh' sáskahad
A négy folyónak partját ellepé,
Civilisálni sujtott szép hazánkat:
Ő is ezentájt jött Kassel felől
Kelet felé, hogy próbáljon szerencsét,
A Fulda mellől a Közép-Dunához.

És mily csoda! halld „hű“ erdélyi szász!
Ki hatszáz óta Géza szép honán
Szegzett nyakaddal s finom rókabélelt
Kebellel külön „Sachsenland“-ot alkotsz;
És lássad azt te, „Schulvereinos“ német!
Lásd homlokadra húzott pápaszemmel,

Kinek száján e tündér szép Haza
 „Betyárenland“ és nyelve „barbarei;“
 És lásd te is, oly hősi „Bach-huszár!“
 „Bezirkerei“-nak dús lomtára, te,
 Ki húsz éven át a magyar kenyéren
 Csak azt tanultad: „jéczakat matyar!“
 S busás nyugdíjon úgy fogyasztod itt
 A jó magyar bort és a lágy czipót:
 Lásd, mily magyar lett nálunk egy Budencz!

Kikötve ott, hol a költőkirálynak,
 Vörösmartynknak ringa bölcseje,
 Tanulni kezdé annak nyelvit is.
 S amily mértékben ismeré, mi dús,
 Mily dallamos, mily szép nyelv a magyar:
 Bálványozásig megszerette azt.
 Nemcsak tanulá s lelkesen tanitá;
 De felkutatva érte a rokon
 Keletnek gazdag nyelvi kincseit:
 Tatár, vogul, finn, cserkesz és török
 Türkisbe fonja a babért, melyet
 Magyar nyelvész csak homlokára tűzhet...
 Az indigénák s nácziók között, kik
 Civilisálni jöttek nemzetünket:
 „Civilisator“ voltakép csak Ő.

Nem jó Budenczről szól e gyenge jambus.
 Más zenge róla szép apotheosist;
 Babért fejére, mely nem hervad el,

Fűzött a nemzet; irodalma s nyelve
A Pantheonba helyezendik őt.

E jambusoknak lengeteg során
Bizony nem jutnak majd eszünkbe tán
Sem a vén Pulszky „Élte és kora,
Melyből csak úgy foly szét a kulimáz;
Sem a Vámbéry „Élte s útazása,
Kit szenvedélye dervissé teszen;
Sem, a ki velök együtt jubilál,
A szende Krieschnek bölcs Bogártana.
Nem ily „Nevek“-ről szól e gyenge lant.
Egy köznapszámos lenge nyomdokit,
Mik elmosódnak a nagy küzdporondon,
Leghűbb barátkéz karczolgatja itt.

Irónk nevét — már hadd nevezzük így,
Ámbár alig több, mint műkedvelő, —
Szűkebb körökben visszhangoztaták:
Egy papnövelde az ország szívében,
Hol annyi „nagy“-nak ringa bölcseje;
Kies vidék ős Apulum körül,
Hol minden nyomdok nagy multról regél;
S egy classicus föld, fenn a Hargitánál,
Mit ezred óta népesít a székely...
Itten tanult és itt gondolkozott,
Itten hevült, tett, munkált, áldozott,
Mint ifju, mint pap, honfi és tanár.
S ha azt tevé csak, melylyel tartozott:
Nem volna méltó, itt említeni;

Ha többet is tőn, — és ez itt a súlypont: —
 Akkor ne sajnáld, mely korunkban is
 Igen sokaknak bővebben virul,
 Jubilansunktól e sovány babért.

* * *

Irónk egy csíki lófő sarjadék.
 Már a bölcsőtől kapta a lökést,
 Föllelkesülni Isten- és Honért.
 S ha nem csókolták volna homlokon
 Őt -- mint Nagyokról mondják — a Musák;
 Mégis mosolylyal intének feléje.
 A huszárcsákót nem nagyon szerette;
 Nehéz sisak volt, sárga-fekete.
 Nagybátyja püspök; még belőle is
 Lehetne — vélték — egy pap, vagy barát.
 Tanulni hát ő Csík-Somlyóra ment.

Ez, mint egy Athén, sok nemes fiut
 Nevelt az Egyház és a Hon javára.
 Humán műveltség, ősi hitgyakorlat
 Tevék e pontot classicus talajjá.
 Itt nőtt a mindig jóreményü ifju.
 De róla itt csak annyit mondhatunk,
 Hogy mérte már az algymnasium
 Révén az első verses alkatot,
 A legsajátosb „occupatiót,”
 E bábiházát a műalkotásnak.

Udvarhelyen is még az iskolának
 Dolgoztatott; de itt már volt eset,
 Hogy a tanár az occupatiót
 Mint feltűnő jót a lapokba szánta.
 Itten lett volna alkalom s idő
 E hajlam-irányt inkább fejteni,
 S megvetni jobban tán az alapot!
 „De senki sem vet alapot, csak azt,
 Mely hajlamunkban már megvettetett.“

A kis-papokhoz ment az ifju;
 A pálya néki itt irányt jelölt.
 Egyházas dalköltészet terén
 Nyílt neki egy-egy szelid virág.
 Dalolgatott; de szárnyait szegé
 Soká a kórság és elcsüggedés.

Majd Pestre küldék egyetemre a
 Közpapnövelde növendékeül.
 Itten tárult egy új világ előtte:
 A nagy Magyarhon képe s ifjusága,
 Amelylyel folyton most érintkezék,
 Tapasztalatlan ifjunk lelkire
 Sokféle és mély bényomást tevének.
 E bényomások legnemesbikét:
 Főnlelkedülni egyház- és honért!
 És tenni érte szóval és írásban!
 És amikor a német üldözött:
 Müvelni ezt a Nemzet drága nyelvén!
 E lelkes ösztönt benne ápolá

Az irodalmi magyar iskola.
 Ez iskola, mely oly sok ifjunak
 Öntött szivébe lelkes ihletet,
 Hogy nagyra törjön és legyen magyar;
 A mely kitűzött mintaképe lőn
 Egyes megyékben támadt iskoláknak;
 S melylyel, midőn nem rég egy ötvenéves
 Pályának szedte dús babérait:
 Száz és ezer szív, mely azt ismeré,
 Zengette együtt hála- s dicsdalát.

Ez iskolának mint könyvtárnoka
 Átkutatott majd minden könyvet ő;
 Ekként törekvék pótolgatni a
 Hiányokat a hontörténelem
 Irodalom és bölcsészet terén.
 Tágulva eszme- s gondolatköre:
 Lantján merészebb hang is támada.

Ö

 2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

 tvenkilenezet iránk, a midőn
 Vác püspökének széke foglalásán
 S majd ősz Szcitovszki bibornok-primás
 Arany-miséjén ó d á t énekelt.

S ámbár ezen két pályadolgozat
 Kiállhatandá a birálatot:
 Ott pénz-hiány, itt főbb okok miatt ¹⁾
 Sajtó alá nem juttak a művek.

Ekkor közölt volt egy dalt Lonkay,
 Melyet latinban Massi irt vala
 Egy római vasút megnyiltakor:
 E dalt magyarban szépen visszaadni!
 Derék szerkesztőnk ösztönözve hítt föl.
 Jó kispapunk is pályázott s ime!
 Megérte azt, mit még nem lát vala,
 Hogy egy derülő nyári délelőtt
 Művét nyomatva olvasgathatá!... ²⁾
 Minő kéjérzés foly a keblen át,
 Midőn először látja a szülő
 Sajat-szülötte kedves magzatát:

¹⁾ A központi papnövelde részéről utoljára is nem valamely magyar pályamű, hanem a „lelki igazgató“ latin „Pia vota“-i küldetek fel az esztergomi ünnepélyre.

²⁾ „Halászok üdvözléte“ IX. Pius pápához a civita-vecchia; vasút megnyitása alkalmából. Mitácsi. Tanodai Lapok, 27. szám. 1859. jul. 13.

Aképen érez a szerző, midőn
 A halhatatlan Guttemberg öléből
 Első mosolyt hint szép szülöttje rá!
 Ime, türelmes olvasó! a pont,
 Mely szerzőjére egy század-negyed
 Folytán egy sugárt földerítve vet....

Ez évben szerzi lelkes Lonkay
 „Idők Tanuja“ című napilapját,
 Amely azóta ritka hősi mellel,
 Hiv felfogással s tapintattal is
 Vívá csatáját napról napra folyvást,
 Oly sok veszély közt, annyi elnyomás,
 Kigunyolás és lángba vettetés,
 Türelmetlenség, félreismerés,
 Agyarkodás és féltékenykedés,
 Rút visszaélés, gyáva hitközöny,
 Erkölcstelenség és hamis irány,
 Zsidó, protestáns, titkos kőmives,
 Felekezetlen államiskolák,
 Egy uj pogányság és özernyi más
 Álliberalis elvek ellenében....
 E rendkívüli bajnok a „Magyar
 Állam“ s vezére bátor Lonkay
 Ez évben ül oly ritka ünnepet,
 Amely ránézve győzelem-menet.
 Üdvözli minden jó katolikus.
 Ehhez hasonló jubileumot,
 Mint egy kitartó elv babérait

Megérni és azt ekként ünnepelni:
Méltó e díjra még egy Lap se volt....

De térjünk vissza jámbor ifunkhoz.
A „Nagy Szótár“-nak terve és ügye
Az ifju embert szinte érdekelve,
Egy jó nyalábka „székely tájszavat“
Csaplár tanárhoz átküldött, hogy ez
A szerkesztőknek azt ajánlja be.
Csaplár ez ügyben majd személyesen
Kereste őt fel s többre lelkesíté.

Művelte aztán ő az irodalmat?
S miként? — ez lenne a kérdés tovább.
Első felére mondhatnánk „igent;“
A más felére már igen nehéz...
Ha áttekintnénk amaz éveken
Ilyen laposkás jambusok során:
Választ bizonynyal nyernénk rája mi,
S mulatva tán még némi hasznót is.

I.

Hatvanban bővebb mérvben folytatá
Tavaly megkezdett böngészéseit
A székely nemzet multjának terén; ¹⁾
Mint a szorgalmas méhe összehordva,

¹⁾ Jegyzetek Székely tört. tanulmányokul, összeírva Pesten 1859. Kézirat os kötet. — Cento Historicum. Összegyűjtötte pesti 3 évi tartózkodása alatt 1859—61. Egy vastag nyaláb negyedréiben.

Mi nemzetére szólt, vonatkozott. —
Feldolgozását is megkezdte volt,
A „lófő“ névről írva egy tanulmányt. ¹⁾

Ez év nyaratól megnyilt Lonkay
Szerkesztőségi irodája néki,
S mint lapjainál rendes munkatárs
Fordítgatott, bírált és dolgozott. ²⁾

Egyik barátja megismerteté
Budencz Józseffel őt Promontoron,
Ki már a székely szót is ismeré,
S e kincsre ifjunk figyelmezteté.

Tervezgetett a kis Fraknóival,
Akit Clio már akkor ihletett;
De Őt a bátor és merész uton
Csak lelkesíteni bírta, nem követni.

Szintén ez évben tett kísérletet
Latinból hymnust átfordítani, ³⁾
S az eszme támadt akkor már agyában,
Hogy míg Tárkányi zsoltárt énekel:
Ő zengené az egyház dicsdálát.

Levén a házi magyar iskola
Jegyzője; tollát ennek szentelé.

¹⁾ Lonkay, Tanodai Lapok, 1860. 39. sz.

²⁾ Lonkay, Tanfériak, szülők és nevelők évkönyve, 1861-re.
— Tanodai Lapok, 1860-diki évfolyam.

³⁾ 1860. elején beküldötte a Religio szerkesztőségéhez a híres Jacopone „Stabat Mater speciosa“-jának fordítását,

Írálya föltűnt, mint sajtászerü;
 Érzéke tiszta, vegytelen vala,
 A nyelv kerekded, székely és erős,
 Mely a sok nyelvü tagtársak között
 A tiszta érhez uj irányt jelölt.

Egy pályaművel most sem nyert sikert, ¹⁾
 Pár költeménye ment sajtó alá. ²⁾

II.

A hatvanegy év fontos év vala:
 Hazánk lerázta az önkény bilincset,
 Melyet tizenkét évig hordoza
 S uj alkotmányos aera néze rá.

A pappnövendék, akit épen annyi
 Év óta tart a Seminarium:
 Egészségben is jól megfogyva bár,
 A szent falaktól ép igit lön szabaddá;
 Önállóbb élet s kedv mosolyga rá.

Mint clericusnak bár sok dolga volt:
 Budencz példáján ujra lelkesülve,
 A székely szólas kincsbányáiból

¹⁾ IV. Béla. (Leiró költemény.)

²⁾ „Szénásmező.“ (Történeti vázlat), Székely naptár, 1883. 40. l. — Tündérhon. (Leiró költ.) 1860. Uj nemzedék. cz. folyóirat. — „November 13.“ (Legenda szt. Szaniszlórol), melyet Lonkayhoz küldött vala be.

Bemutatott egy újabb gyűjteményt. ¹⁾
 Ügyet vetett volt rá a szakvilág. ²⁾

Az ujjpap most mint káplány és tanár
 Fehérvárott nyert alkalmaztatást.
 Sok nagy teendő ütte itt nyakon,
 Az irodalom ülhet parlagon;
 S bár elboritá munka halmaza,
 S alig viselte azt az ifju váll:
 Szerzett időt, hogy a gyűjtött anyag,
 Feldolgoztatva közkinccsé legyen.

Zokon esék a székelynek, hogy az
 Ország legelső történésze, egy
 Szalay László kénynyel üsse el
 A székely nemzet szent emlékeit;
 S a hunvilágtól lévő származást,
 Mit a székelység mindig úgy tudott,
 — S a melyre őtöt ki beszélte volna? —
 Csalódásunknak mondja könnyedén!..
 Szerző a kesztyüt bátran fölvevé,
 És visszanyomta a nagy Goliáthot.
 A székely nemzet hunnus sarjadék
 S nem pusztá gyarmat a későbbi korból!

¹⁾ „Székely csikszéki tájszók és szólásmódok.“ Nyelv. füzetek VI. folyam 5. füzetben vezérczikk gyanánt közölve.

²⁾ Budencz, Hunfalvi, Lőrincz K. és mások. Lásd Krizának szerzőhöz 1865. jun. 15.-ről irt levelét is.

E tételére vonatkozható
 Adathalmazból oly bástyát emelt,
 Melyet bevenni senki sem tudott. ¹⁾
 A munka nem kis feltűnést csinált;
 Szabó, Fraknoi és a szakvilág
 Nem késtek a tényt jól üdvözleni. ²⁾
 Hasonlóképen irtak a lapok. ³⁾

Ezen tan ellen újabb éveken
 Nyelvészkedési posvány-úton
 Hunfalvi János tart hadjáratot;
 Szabó, a tannak régi bajnoka
 S elvtársai már most kíváncsiak:
 Hol köt ki e bölcs ujdön iskola!..

III.

Hatvankettőben írónk mint a tűz
 Folyton tevékeny, lángol és hevít.
 Hamisítatlan szive-lelke az
 Igaz, jó és szép ügyért ég, s azért
 Azonnal tette, buzgalomra kész.

¹⁾ L. Veszely K. Gyulafehérvári füzetek. I. f. 1861. „A szé-
 kelyek eredete“ cz. terjedelmes értekezést.

²⁾ Szabó K. levele Veszelyhez, 1861. decz. 7.— Frankl V.
 levele decz. 26. Birálata „Idők tanuja“ 1862. I. sz. — Jakab Elek
 levele Veszelyhez febr. 10. 1862.

³⁾ .. f. Magyarország 291. sz. Jakab E. Magyar Sajtó 49. sz.
 Ugyanő „Szabó K. a Székely Krónika ügyéről“ szóló cikkében
 (Erd. muzeum-egylet évkönyvei II. k. I. f.) — Kolozsv. közl. 1862.
 25. sz. — Alföld 39. sz. — Kath. Népl. 8. sz.

Mégis kiválóbb célja s tett-köre:
 Folytatni székely studiumait;
 És kapcsolatban e themával egy
 Nagy társadalmi kérdés áll elő:
 Hogy a székely-nép folyton mért özönlik
 Romániába és ez türhető-e?...
 Lángzó ecsettel rajzoló e kérdést,
 Kifejlődését, ál- s való okát;
 Kimutatá a káros helyzetet,
 Tekintve a vést bármily oldalon,
 S kutatva a megoldás kulcsait,
 Mint egy proféta hirdeté a bajt.
 Az volt talán elvéve benne, hogy
 Vidéki lapba küldte cikkeit ¹⁾
 Egy csíki székely üggyárs kedviért;
 De széltiben volt e lap olvasott;
 Olvasgatók azt Székelyföldön is.
 S ámbár a kérdés vitatása egy
 Kis irodalmat hitt magára fel:
 A sphynx talánya még ma sincs megoldva. . .

További célja irónknak vala:
 Szegény tanárink helyzetén segitni;
 Hogy akik oly nagy küldetésbe járnak
 Egyház- s hazának legszentebb ügyében,
 Kiket a pálya, társaslét, család

¹⁾ Alföld 1862. 289—299. „A székelyek s egy régi baj.“ Később megjelent önálló füzetben is Aradon. — V. ö. „Hozzászólás egy korszerű eszméhez.“ Idők Tanuja. 1862. 72. sz.

Fontos szerepre s áldozatra hí:
 Sovány morzsákon tengetődve, ne
 Nyomorgjanak, mint annyi páriák. . . .
 A tóba hányt kő hullámot vetett
 S oly izgalomba hozta a kathol.
 Tanügy erdélyi főbb csatárait,
 Hogy zárt sisakkal és álarcz alatt
 — Ily kényes ügybe másképen ki merne?
 Gyakran azonegy karnak tagjai
 Külön érdekből egymást döngeték;
 S Kolozsvár és Pest néhány közlönyén
 Mintegy két hóig tartott a csata. ¹⁾
 Melyik felen állt méltány és igazság?
 Eldöntheti a józan publikum.
 Az indokolt és oly méltó ohaj
 A nyilvánuló ép közvélemény
 Hatása folytán teljesítve lön.

További célja volt e férfinak
 Szűnnapjait is úgy intézni, hogy
 Ne mint pillangó repkedjék tova,
 Üldözve kedves „énje“ érdekét;

1) „Jobb idejében, mint későn.“ Korunk 1862, 35. sz. — Vidéki levél. Korunk, 58. sz. — „Az erdélyi kath. tanügy.“ Magyar Sajtó 93. sz. — „Mégis jobb idejében, mint későn“ Korunk 72. sz. — Felelet az „Egy kis barátságos szóváltás“-ra. Korunk 91. sz.

Más szerzők e tárgyú cikkeiből is legyen említve: „Néma gyermeknek anyja sem érti szavát“ Korunk 49. sz. — „Fogjuk meg ott a dolgot, ahol kell“ Kolozsv. Közl. 61. s köv. I.—III. „Egy kis barátságos szóváltás.“ Korunk. 77. sz. — „Hozzászólás az erd. kath. tanügyhöz.“ I. Tanuja. — Csíksomlyói tanárok felszólalása. Alf, 133.

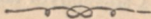
Hanem leírta Útazásait, ¹⁾
 Hogy nyerjen más is, ámha kedve tartja
 Üdülést bennök, kapjon kedvtelést
 És nyerjen benne a — honismeret.

A székekelyekről szinte folytatá
 Historiai tanulmányait. ²⁾
 De tárgya nem volt tán oly érdekes,
 Vagy a munkában látszhatott hiány,
 Mit ily műveknél a vidéki író
 Talán sohasem is kerülhet el:
 Olyan kiválón most nem tapsola
 A nagy közönség és a kritika. ³⁾
 Nem bánta volna, hogyha ez helyes;
 De a leszólás s méltatlankodás
 Már sok Jelesnek szegte szárnyait.

¹⁾ „Úti freskók Gyulafehérvártól Kolozsvárig és vissza.” Alföld. 127—131. sz. — „Úti freskók Gyulafehérvártól Székely-Udvarhelyig.” Alföld. 238--244. sz. „Székelyföldi katángok” (A N.-Küküllő vonalán, Felcsíkon, Gyergyóban, Erdővidéken) röpversekben. Hód. Mező-Vásárhely cz. lap, 1874. nyári számaiban.

²⁾ „A székekely és lófő név eredetéről.” Veszely: Gyulafehérvári füzetek II. drb.

³⁾ Kol. Közlöny 175. sz. — Korunk 174. sz. Idők tanuja.

IV

Hatvanháromba ekként lépe át.
 S bár a fővényen győzve birkozott: ¹⁾
 Nem birta többé régi ösztönét.
 Lehangolák még külsőségek is. ²⁾
 Megváltozának tér s tekintetek,
 Miktől gyakorta függ a férfi is.

Hogy orvosolja ama „régibaj“-t
 Nem kedvezett a provizorium.
 Sőt sértegetve székelyünköt a szász:
 Kész lőn egy újabb lándzsát törni most, ³⁾
 A napra téve mindkét je'lemet,
 Láttatva minden fény- és árnyvonását....

Az ifju embert minden érdekelte:
 A lányka fűrtje s ábrándos szeme.
 Magával vitte a közélet is,
 Tevékenységét osztva s ellapítva;
 Amazt világi dalban döngicséli,
 Miként sovány méh a virágkehelyt;
 Nincs érzelem, vágy, részvét, fájdalom,
 Ábrándozás és fel-felócsudás,

1) „Néhány zárjel a gyulafehérvári füzetek recenziója közé.“
 Idők tanuja 26. szám.

2) Az „Alfold“ cz. lap és „Gyulafehérvári Füzetek“, melyek-
 nek munkatársa vala, megszűntek.

3) „A székelyek és szászok“ czimű cikksorozatban. Árad,
 24–26., 46–48., 62 és 63. sz.

Bús csüggetegség s újra lelkesülés,
Virág, haraszt, hő, szellő, fény s boru,
Mely át ne rezgne érző hurjain; . . .
Mig egy itésznek zord szemöldöke
A gyöngé lantot földig sujtja le. ¹⁾

Emitt ragadva a közélet által,
Nem tudja ülni immár a szobát,
Nagyobb művekre ezt a hív műhelyt.
Künn a porondon, mint tudósító,
Tücsök- s bogárral tart egy pár lapot:
Vidéki színészt és polgári kört,
Kupak-tanácsot s legény-egyletet,
Székely vándorlást és szász skupcsinát
— Miként az illik — rendre méltat ő. ²⁾

V.

Iró barátunk hatvannégyben is
A már verődött ösvenyen halad;
Bővebbre nyilva a lelkészi tér is: ³⁾
Nőtt a teendő munka-halmaza;
Közelbre fűzte őt ezáltal is
A társas élet, város és vidék.
S hullámzatán úgy látjuk lengeni,
Mint könnyü sajkát a Marosnak árján.

1) Arany J. Koszoru. 1863. 21. sz.

2) Arad 12. és 118. sz. — Korunk 17. sz. — Kol. Közlöny
47. 67. 69. több novemberi és deczemberi szám.

3) Marosportusi ideigl. administrator.

Magasb eszmékre nem volt tér s idő;
 A társas élet tarka képei:
 Jótékony esték, tánczvigalmak és
 A bálkirálynék tünde versenye,
 A barna lányka ábrándos szeme,
 Az elmerengő nő eszmény-alakja,
 Amely szívében mindig élt talán,
 Mint lenge álmkép, vagy légi gyöngy,
 Mely fényben úszó s kéklő ég alatt
 A szenderülő szem fölött körödzik;
 De ily alakban nem tűnt még elő,
 Hogy foglyul ejtsen elmét és szívet,
 Ábrándvilágba andalítva azt,
 Kit hivatása másra hitt, nevelt;
 Mert a tanulmány, melyet így művel,
 S a lyra hangja, melyen énekel:
 Magán-echo csak és műkedvelés,
 Nem közgyönyör, mint a pacsirta-dal.
 Barát-családi s más vegyes körök,
 Melyekbe pálya s helyzet kergeti,
 Időt, figyelmet úgy megosztanak,
 Hogy egyben is -- s ez még szerencse tán --
 Osztatlanul ő nem merülhet el.

A város-élet szinte érdekelte,
 Színész-világ és társalgói kör,
 S a tisztos ipar ifju bajnoki
 Irónkban leghűbb pártolót találtak ¹⁾

¹⁾ Arad 10, 77. száma. — «A mesterlegényegyletről» a Kozsvári Közlönyben. I.—III.

A szünórákban járta a Vidéket.
 Ott a szabadság és idylli lét,
 A kis madár, a csörtető patak,
 A szende tájkép és műalkotás,
 Uj emberek, meg uj baráti kör
 Fogékony keblén áthullámanak
 S tollát is egyre foglalkoztaták. ¹⁾

VI.

De halvanőben még termékenyebb
 A lankadozni nem tudó Író,
 Mit a mult évben róla zenghetünk:
 Ez év során is elmondhatjuk azt;
 Csakhogy miként a tárgy természete:
 Sokkal komolyabb itt és ott a dal.

Az emberek s kor megváltoztanak.
 Nap-reggelente minden éberebb,
 S tevékenyebb az ujság ingere.
 Nemes barátunk látja s érzi ezt.
 A felmerülő eszmékért hevül.
 És bántja a mi nem hű és igaz;
 Ha a növendék romlatlan szivét
 Kiegett lelkek üszkivel hevítik:
 Méltó haragra lobban s mint a vész.
 Harang, midőn a várost felveri,

¹⁾ „Egy kis szünidői kirándulás“. Arad 97—103. szám. „Vissza-
 emlékezések kirándulásaim a 1864-ben.“ Arad, 145—152. sz.

A kórtünetre s készülő veszélyre
 Szerkesztetőt és szerzőt, olvasót
 Orkán-szavakban tesz figyelmetessé. ¹⁾
 Az idejében hallatott kiáltás
 Helyes visszhangot és sikert talált. ²⁾

Éber figyelme tárgya lesz tovább
 Egy Székelyföldet néző vállalat.
 A „Vadrózsák“-at át- és átlapozván:
 Komoly bírálat hangján érteté,
 Hogy minden nyelvi korcsszülött bogár,
 Mit a képzelgő költ és a suhancz
 Diák a nyáron lobbal összegyűjt:
 Nem „csiki góbé“ szüleménye az.
 A csiki székely nyelve ős korall,
 Melyért a bűvár itt a mélyre száll;
 De róvására kontár nyelvtudósok
 Fennen dicsérnek sokszor álnok gyöngyöt.
 Ellenben e tájnyelv valódi gyöngye
 A Vadrózsában ritka aloë. — ³⁾
 A híres Kriza jobbot nyujt neki, ⁴⁾
 És munkatársul hívja őt a térre,
 A mely kellőleg nem lön még művelve;
 De a kelendett második kötet,
 Szerző lehunyván, máig szendereg.

¹⁾ „Nyiltlevél a Növendékek Lapja szerkesztőjéhez.” Kolozsv. Közlöny 43. 44. szám.

²⁾ Kolozsv. Közlöny 46. szám.

³⁾ „Egy pár észrevétel a székely „Vadrózsák“-at illetőleg.” Kol. Közlöny 61—63. sz.

⁴⁾ Kriza terjedelmes magánlevele I. F. J. hoz 1865. jun. 15.

Nemes barátunk folyvást pártolá a
Mesterlegények tisztos egyletét. ¹⁾

Erdélyhonunk, mely a nagyobb Hazára
Miként a repkény füzte karjait,
Tavasza kelve nyert uj püspököt. ²⁾
Most ujra lendül egyházi iskola,
E mindig népes vi- s versenyterek,
Melyen a jobbak folyton küzdenek.
Irónk mindkettő hü apostola. ³⁾

Az alkotmányos élet küzdterén,
Hol háziai szinte elleni,
A hü magyarság dús babért arat.
Klubokban s és pártértekezleten,
Baráti körben és nyilvánosan,
Kortos-dalokban és lapok terén,
Banquetteken s a zöldsasztal körül,
Köztérekén és benn az urna mellett
Ő is csatázott csüggedetlenül,
S az ügy folyását följegyezgeté. ⁴⁾

1) „A gyulafehérvári mesterlegény-egylet ügyeiről.“ Idők Tan-
nuja 100. sz. — „A régi czéhrendszer és a modern szabad ipar, te-
kintettel a valláserkölcsi viszonyokra és befolyásra.“ Idők Tanja
124-dik és 125-dik szám.

2) „Fogarasy M. püspök székfoglalása.“ Religió június 19.

3) „A kath. pap egyházi és polgári tekintetben.“ — „A B. Sz.
M. tiszteletének hatásai.“ Egyházi beszédek. Kolozsvártt. — „Gyula-
fehérvári tan- és nevelésügy.“ Kol. Közlöny 87., Arad 88. 89. sz.

4) Kol. Közlöny 124. 125. — Arad 130. 137. 138. sz.

VII.

Már hatvanhatba' ritkább a neve
 Jó emberünknek a lapok terén.
 Miképpen látta Bem hadjáratát
 Egy lengyel író¹⁾ azt tanulgatá;
 De munkatársa és tolmácsolója,
 Egy honfilelkü lengyel százados ²⁾
 — Amint előre ő megjósolá —
 A königgrätzi harcmezőn maradt....
 Díszlő tavaszra alig jött a nyár;
 S a lét virága elhervadva már!
 A testvér-munka bárha töredék,
 — Miként a ritka osztrák tisztnek élte, —
 Legyen szentelve e bús cziprus-ág
 A jóbarát és hős emlékeinek.

Bántotta irónk honfi keblit a
 Bukovinába hárant székelyek
 Segély-kiáltó hangja és fohásza;
 S töprenkedék már ekkor afölött, ³⁾
 Minek tizenhét év lefolyt' után
 Jó Odeschalchi lön apostola.

Majd püspökét a szomszédos vidékre
 Főpásztor-utján elkisérgeti,

¹⁾ Bem hadjárata Erdélyben és a Bánátban. Rucki J. László, lengyel legióbeli tisztnek emlékiratából. Megjelent Lembergben 1862.

²⁾ Rampelt Fülöp, a Meklenburg-Schwerin ezredből.

³⁾ „Néhány szó szegény bukovinai magyarjaink ügyében.” Kol. Közlöny 2. szám.

Hogy lássa annak népét és hitét,
 Szokásait és hallja nyelvét is.
 Felsírt szívében a tapasztalás,
 Hogy a szép Erdély e rengő ölében,
 Hol a székváros fénylő ormiról
 Másfél századnak folytán csak magyar
 Fejedelmek oszták a parancsokat,
 S ahonnan szinte annyi századon
 Magyar főpapság lengeté palástját :
 Diogenesnek lámpa-fényivel
 Kellett keresni s látni a hívőt,
 Kellett keresni s látni egy magyart?! . . .
 Hívőt, minő a bárány, mely a nyáj
 Zöméből régen elszakadva, most
 Vadoncz-csoport közt jár-ke, éldegél;
 S a hit-községek annyi mozaik,
 Csakis az ige tartja össze őket. . . .
 S magyart? kinél a fajjelleg, ruha,
 Nyelv, a valónak szégyenfoltja csak!
 E bús magyarság tarka képlete,
 Mint őszi tarló tünt előtte fel,
 S csokorba füzte a katángokat. ¹⁾

Ez évbe' tett még egy mesterfogást
 S ebből kifolyó rendkívüli munkát:
 Versekre írni a történetet
 Balambér őstől bölcs Deák Ferenczig;

¹⁾ „Püspöki canonica visitatio Fehérvár környékén.“ Idők Tanu-
 nija 1866. 230. 231. 242. 249. 257. számok.

Számszókba', zengő rímbe' festeni,
 Mit a magyar kard, ész és szív művelt. ¹⁾
 A rendkívüli szorgalom műve,
 Feltűnt jelenség volt bár akkoron,
 Alig fizette — gondolom — magát ki.

VIII.

A hatvanhét év hosszú ünnepély volt,
 Melyben a buzgó honfi-lelkeket
 Az alkotmányos ujra ébredés
 S nyilvános élet lelke szállta meg.
 Az íróasztal termelése hely'tt
 Künn a szabad lég sokkal kedvesebb,
 Mint csikorgó téli dér után
 A rég ohajtott enyhe fúvalom.
 Ujuló korszak napja fényinél
 Kit nem ragad a látni- s tenni vágy?
 Jó emberünk is lelkesedve látta,
 Miként élénkül város ²⁾ és vidék ³⁾;
 S mint a sovárgva várt előfutár,
 Kit békre hajló ellenfél meneszt :
 Mit szól s ígér az uj királyi biztos ⁴⁾?
 Ki végrehajtá, m'ért szünk rég epedt,

¹⁾ „Magyarország történetei mnemonico- leoninus versekben.“
 Irta I. F. J. Gyulafehérvártt. 1867, 8-ad rét, 102 l. V. ö. Kolozsvári
 Közlöny 1867. febr. 8-iki sz.

²⁾ Kolozsvári Közl. május 21. 23. 24-diki szám.

³⁾ Egyházi és iskolai Hetilap 4. 5. szám.

⁴⁾ Egyházi és iskolai Hetilap 1. sz.

Nagyobb hazánkkal régi Uniókat.
Majd felsütött rá a dicső nap is,
Amely vakító fénybe ülteté
Első királyunk ősi ékkövét. ¹⁾

Polgári éltünk uj fordulatán
Uj korszakot várt egyház s iskola.
Ekként szülemlett a folyóirat,
Amely kivált e két talajt művelve,
Kézügybe' lévő alkalom vala,
Tanügyeinket megbeszéleni; ²⁾
És megvitatni önkormányzatunkat, ³⁾
Uj szervezését és jövő irányát,
Melyet miként egy megrongált hajót
A volt kormányos part megett hagyott.

Uj változáson ment át a tanév,
Készülheténk rá hosszú szüneten,
Mint hadvezér a döntő ütközetre.
Iróbarátunk e nagy szüneten
Kiútazott a szép Aranyvidékre;
Majd érzelemmel terhelt kebliben
Vissztükrözének Brassó és Szeben
S Előpataknek tarka képei;
Tusnád vidéke, Kézdi, Orbai
S Erdővidéknek vonzó tájai,

¹⁾ Egyházi és iskolai Hetilap 2. szám.

²⁾ Egyházi és isk. Hetilap 1—2. sz.

³⁾ Egyházi és isk. Hetilap 12. sz.

Melyekről mint az éneklő madár
Kis röpdalokban zenge a Musa. ¹⁾

Ujabb hatáskör várta most barátunk';²⁾
S mivel figyelmét ennek szentelé;
A már gyakorlott szélesebb teren
Korlátozódék a műkedvelés.

IX.

Igy hatvannyolczban, amidőn hevült
Erdélyben minden jó katolikus
Uj nyélbe ütni önkormányzatunkat:
A küzdporondon ő is ott vala;
S még míg a statusgyűlés összeült,
Ő lelkesedve tett s egyengeté
A még járatlan kényes útat. ³⁾
Nem ok nélkül tett, mert a duzzadó
Áram-folyásra szűk volt a meder.
Mégis lefolyt s bár amit alkotott,
Nem lőn egészen bevégzett a mű:
Termékenyíté a sivár talajt.

Nagy mozgalom volt a tanügy terén
Teremte Eötvös uj népiskolát.
Modern épület. A tetőzetén

1) Hódmező-Vásárhely cz. lap nyári számai, 1874-ben.

2) Gyulafehérvári gymnasiumi igazgató.

3) Unió 2. 8. sz. — Egyh. és isk. Hetilap 4. 5. sz.

Hiányzott jelve : a dicső kereszt,
 Állt a középben a Thun rendszere,
 Mint egy vihardult bástyaomladék.
 Kihánygni e mély fundamentumot,
 Vagy rakni rá egy új épületet ? !
 A tanvilágnak nagy kérdése volt.
 Atyánkfiát, ki egy fő-iskolát
 Igazgatott, a kérdés nem hagyá
 Nyugton pihenni, szintén hozzászólt
 S keresgeté az iránypontokat. ¹⁾

Most egy nagy eszme foglalkodtatá :
 Meglátogatni a testvéri fajt,
 A csángót, székelyt ott Romániában.
 Tanulmányozni gyászos helyzetét,
 S miként lehetne rajta majd segíteni ? ...
 E honfi célból lelkesedve szállt
 Egy társasággal missiói útra.
 Beútazzák ők Moldvát és Oláhont,
 Tapasztalásuk : egy vaskos kötet.
 A három szerző versenyezve jár
 A csángó ügy és székely vándorlás
 Homok- s bozótba botló ösvenyén ;
 Gyűjt mindenik, mint annyi méhe és
 A gyűjteményes méhkosár e könyv, ³⁾

¹⁾ Egyházi és isk. Hetilap 26. 43. szám.

³⁾ „V. I. K. Utazása Moldva-Oláhonban. 1868-ban. Maros-Vásárhelyt, 1870. nagy 8. r. Az Imets naplója 197 oldallap.

Sajátos egy mű; vedd s olvasd magad!
 A kritika azt fenmagasztalá,
 S párját hasonfaj közt alig lelé. ¹⁾
 Oly alkotás, mint egy egyipti sphynx,
 Egy griff-fej embertörzsön és alólról
 Egy quadrupédnek csülkös lábai!...
 Jelképeül a nem csekély talánynak,
 Melyet megfejteni kívánt voln' e mű.
 „Vándor-madárként jár a székely ott,
 Csángó tevé rég a hon törzsökét;
 S most mind a kettő vad románba vész.“
 A munka törzsét Irónk alkotá,
 Csángó-fajunkról ezt a hattyudalt(!)

X.

Hatvankilenczben uj nagy munka várt
 Jámber barátunk férfi-vállira.
 Ha a tanügynek kellend élnie,
 Amely feszitett gőzerőn halad,
 S melyen a kornak kívánalmái
 Uj-uj igénynyel támadnak felé is;
 Bár már gyakorlott vén tanférfi volt,
 Versenyre kelt az ifju nemzedékkel;
 Sőt mint egy ifju bátor úttörő
 Vállalkozott elszánt erővel a

1) Magyar Állam 1870. évf. 163. sz. Kuthen tárczaczikke.

Tartalmat ujdun-uj alakba önteni,
 S kiállta a nagy szakvizsgálatot.
 A beterjesztett házi dolgozat
 Tanulmány volt azon kérdés fölött:
 Miként ápolja a történelem
 A szép, valódi s jó erkölcsöket? ¹⁾
 S munkálatával nyert jeles babért.

A csángó-kérdés égető terén,
 Amelyen eddig szinte harczola
 És színhelyét is járta a tavaly:
 Föltékenny lelke szemlét tart, kutat,
 Mint egy vezér az ismert harczmezőn,
 Melyen csatázni kényes volt s leszen,
 S a támadó harcz mindig vészesebb.
 Mert süppedékes s elzárt a terep:
 S mint egy Xenophon a hős tizezert
 Merész kerülő-úton menti meg;
 Ugy ő is útat s módokat keres:
 Miként lehetne azt a százezer
 Csángót, keletről azt a régi örsöt,
 Amelyet ádáz harcz és vész fogyaszt
 A tulözönlő barbarok között,
 Megvédni ottan avvagy visszavonni? ..²⁾

Majd behatólag ismertetgeté
 Csataghi székely költeményeit,

¹⁾ Egyh. és isk. Hetilap. 1869. 30—32. szám.

²⁾ „Mit tegyünk a csángó ügyben?” Autonomia cz.
 napilap 1869. 102—105. szám.

Kiben csoronkolt a költői ér is;
 De fő figyelmet onnan érdemelt,
 Hogy felhasználta terv szerint a csiki
 Székely tájszólást irodalmilag.¹⁾

XI

Hetvenben nincsen följegyezni sok.
 A hatvannyolczi naplót rendezé
 Sajtó alá és az meg is jelent.²⁾
 Dicsérő hymnust zengtenek reá.³⁾

Mig e babéron ő pihenni látszék,
 S az iskoláról amiket közöl,
 Kevéssel több mint egy statisztika;⁴⁾
 Mig egy füzért nyujt hősies fajunknak
 A halvány félhold még felvillanó
 S ránk visszahajlott harczy sugarából;⁵⁾
 S mig Apulumnak tornya rejtekén,
 Me'yben dicső Mult lelke rejtezik,
 Egy oklevéltár kincsbányáihoz
 Hü másolással foglalkozgaték;⁶⁾
 Vagy a honáért küzdő francia
 S a nemzet irtó német háboru

1) Autonomia 1869. évf. 122. — 128. számok.

2) L. a hivatolt évre az illető jegyzetet.

3) Székely Hirlap 40. 41. 42. számai.

4) „A gyulafehérvári r. k. főgymnázium Értesítője az 1869—70 tanévről, Gyulafehérvárrt, 1870.

5) „Az utolsó török háború“ (L. a Szabad Egyház ez évi f-t.)

6) L. Szabó K. Oklevéltár I.

Estélyein csüng, és eltétováz
 Hátszeg Vidékén és a Zsyl fejénél:
 Im állomása, melynek élt, a szükség
 Javalta (?) tervek áldozatja lesz! . . .
 Áthelyezék a Szülőföldre őt,
 Hogy ott legyen majd jó próféta, hol
 A közszólásként senki sem szokott;
 S mit itt elővitt: egy elátkozott
 Sysiph példáján újra kezdje ott!

Immár tehát őt Csik-Somlyón találjuk
 A Hargitának e sovány vidékén,
 Hol a fáradság s munka díja szűk;
 Erő s eredmény nem viszonylanak;
 Azért a hősök s költők honja ez.
 Szent nékik a föld; vérök öntözé
 Másfél ezrednek hosszú évsorán.
 A hősöké, hol a szent honfi-tüz
 Feláldozásig száll, magasztosul! . .
 Mily bárgyu lelkek ábrándképe (?) a
 Világpolgárság nyerkémlész korában!
 Amelynek ismert régi jelszava:
 „Hol jól megy dolgunk, ott van otthonunk.“
 S költők hona, egy ábrándos fajé,
 Mely szebb színekben látja a világot,
 S szegény hazája festő képein
 Mint múlhatatlan bájakon mereng.

Mig e Szülőföld kéklő tájait
 Távól kódében látta lengeni

Mint egy panorám tünde képeit:
 Mind ezt kereste vágytekinete;
 S most, amidőn e kép közelb jöve;
 Ki mérlegelje honfink érzetit:
 Midőn a freskó zord vonásai,
 Mélyek távolról szépen elmosódnak,
 Száraz valóként tátongnak feléje?
 Midőn az eszmény, e kegyelt alak,
 Fakult keretben lesz egy satnya képpé?...
 A szinpadon is egy ily változás
 Mélyebb hatást tesz a naiv kebelre;
 Hát a midőn azt mi játszodjuk el!...
 Uj állomás és annak terhei,
 Ujabb köröknek más vonásai,
 Uj embereknek más szokásai
 Igénybe vették minden perczeit.
 Nem volt idő most tollat rágni itt.

XII.

Már hetvenegyben jó atyánkfia
 A pátriában otthonos levé;
 Kartársak és elvpajtások között
 Szervezni kezdé a szellemcsatát,
 Kiküzdni: mért másfél évtizeden
 Musánk s az őshit-hű kebel sovárg,
 Somlyón e székely klasszikus helyen
 A még ohajtott egy „classis“ művével
 Fel- s betetőzni anyaiskolánkat!

S ha semmi küzdés sem esett hiába :
Ámbár idővel, nyert ez is sikert.

Kutatta is — amint vidéken az
Kicsinybe járja — székely nemzetünk
Történetének régi lapjait;
S kimutató az irányt s harci sort,
Melyet az annyit rongált nemzet a
Fejedelmi korszak vészein követve,
Két tűz között, mint hősi Alkidesz,
Ezer veszélylyel küzdve éj s napon
Gigász erővel védte szent Hazáját.¹⁾

E szűk hazában minden érdekelte:
A dér, eső, hó, langy szellő, meleg,
A serkedő rügy, a rét szőnyege,
A rozs-virágzás, a pityóka-szüret,
A gólyahír és őszikankalin;
S azóta máig észlel e téren is.²⁾
S ez észlelési tenger-számadat
Szolgáltatot tőn már is a tudásnak.³⁾

Az iskolánál, mit kormányozott,
Tudósítványt ki ő adott először,⁴⁾
Mit minden évben híven folytatott.

1) «A Székely nemzet mozgalmai hazai fejedelmek alatt.»
L. a csiksomlyói gymnasium Tudósítványát a 1870/71. évről.

2) L. Meteorol. és földdelejtességi m. kir. központi intézet
Évkönyvel. V. é. Kozma: Székelyföld állapota 1879. 441. lapon.

3) L. Kozma idézett műve 43.—65. lapjait.

4) L. A csiksomlyói r. k. gymnasium Értesítőit 1870/71. —
1874/75. 4-edrét és 1875—1883/4: 8-ad rétű kiadványokban.

XIII.

A hatvankettő nem termékeny év.
 Szellőzteté Csikország dolgait;
 És nem kerülék a figyelmit el,
 Miken kiváltkép társadalmilag
 Sajtó terén is kell lendíteni.

A működési tér alkalmmilag
 Egy kisebb rendü székelyföldi lap ¹⁾
 A cél, hatást ez korlátozható;
 De a barátság így hozá magával.
 Ismerteté, hogy e Törvényhatóság
 Mint szerveződött, s a vezérszerep
 Hirfoszlányáért mily mohón kapott,
 Midőn a régi „nemes szék” helyett
 Előre vált be, mint paraszt „megye.”

Mint hagyta cserbe(?) Somlyón székhelyét,
 Hol annyi hircgalyt fűzött homlokára,
 S vonult Szerdába, hogy kihúzza ezt
 A süppedékes posványos fenékből,
 Amelyben annyi századon üle;
 Miként jó létrezott egy „Olvasó kör,”
 Hol hivatalnok, polgár, földmives,
 Székely, meg örmény, honvéd s péklegény
 Kristály jegeczként egygyé ülepednék(!?)

Hogy Csikország mily kincses egy megye
 Revindikálván ősi telkeit,

¹⁾ Hargita. Szerk. Veszely K. M. Vászárhelytt. I—XIII. czikk.

Melyekből mitsem ád az ős Musának; ¹⁾
 Annál mohóbban kapkod még nem ismert
 Eszmék után és buzgólkodva ver
 Uj gazdaságnak költséges tanyát.

Somlyón miképen múlat a Musa?
 Távolabb jöve a világ zajától;
 Mint méhe rajzik a Gymnasium,
 Tanító-képző s főnépiskola;
 S mig kincset gyűjtnek a tudás virányán
 E nagy művekben híres kegyhelyen:
 Miként egy Parnass szent homályain,
 Az istenekkel vélnek társalogni.

Miként foly ottan a pünkösti búcsu?
 Mult szép időknék hű emlékjele...
 S ha mindig él az egri nők hire:
 Piros pünkösdnek bájló napjain
 Fel-felmosolyg a székely asszonyé is.

A székelyföldön mint épüle egy
 — Talán vasút?! mit a góbénak ez? —
 Madzag gyanánt egy görbe államút
 Héjasfalvától be a Gyimesig...
 Kéré, hogy Somlyót, Delnét, Borzsovát,
 Melyek mögött egy farkas-ordító
 Csuf hápa-huppon kigyózz e vonal,
 Szükség bizonynyal útba ejteni.
 Legvénebb Bethlen nem hallotta meg;
 Mit a világon senki sem köszön,
 Talán csak Száva, a vállalkozó...

¹⁾ Későbbben mégis csak nyujtott valamit.

Miként ég Csikban erdő és falu!
 Miként ha újból járna a tatár.
 A szörnyü láng lenyalja erdeinket,
 S egy más tűz átka, a pálinka és
 A székely vérbe belopott bosszu
 Mint perzseli az ős erkölcsöket!

XIV.

A hetvenhárom évvel álltak egy
 Hirlap mögé bölcs férfiak Kolozsvártt,
 Mely érdekinket képviselte volna.

Felszólították emberünket is,
 Hogy támogassa tolla élivel.
 Kitelhetőleg ő pártolta is. ¹⁾
 Az iskoláért vitt küzdelmeket
 Kényes dolog lett voln' e térre vinni.
 Ez ország-részben, hol alig vagyunk,
 Mi népszerű, ami katolikus?
 Sorsát egy ily lap sem kerülheté el:
 Be kellett huzni rongyolt zászlaját.

A székely nemzet multjából miként,
 A barna felhő fenn a Hargitán,
 Madéfalvának gyászos képe leng;
 Mint lón a székely német granicsárrá?
 És mint ilyen mint élt egy századot?
 Miként parancsolt a zord német itt?

¹⁾ „A csik-somlyói róm. kath. főgymnasiumról“ Kolozsvár
 Közlöny. 142. 144. 145 számok.

Mint módosítá ős erényeinket?
 Föltenni néki e kérdéseket,
 S nemes hevélylyel elhatározani,
 Hogy megfelelni rá: dicső leend —
 Egy volt a vágy és egy a gondolat.

Kutatni kezdett s gyűjtni lázasan
 Csik-Somlyón, Csikszék, Sepsi, Orbai
 Fokhelyein és egyesek körében;
 Innen Szebenbe s Bécsig nyult keze:
 Midőn tudatta egy baráti szó,
 Hogy e thémán már más is dolgozott,...

Villámcsapás volt s jégverés e hir.
 Jámbor barátunk épen úgy vala
 Már összehordott gyűjteményivel,
 Mint gazda, aki majdnem már arat;
 De ezt irigyli a zápor s vihar,
 S lesz szép vetése tarló, törmelék...

E közben a jó Losteiner nyomán
 Közölgetett volt mutatványokat. ¹⁾
 Most mit tegyen elejté a fonált;
 Gondolva, hogy, mit elhagy gróf Telek:
 Pótolni fogja majd tudós Szabó. ²⁾

Mindig tovább küzd iskolájaért
 Szavával, tettel és személyesen ³⁾

¹⁾ „A székely határőrség felállítására (Erectio) története.”
 Hargita című lap 1—5. számok.

²⁾ Szabó Károly kolozsvári egyetemi tanár lett megbizva a
 székely nemzet történetének megírásával.

³⁾ „A csiksomlyói r. k. főgymnasiun.” Kol Közl. 144. szám.

Sőt áldozattal és ajánlatával. ¹⁾
 Órákat vállal s nyit jobb perczekig
 Az uj osztálynak szállásán tanyát.
 Így kényszeríté a „legyen“-t ki ő
 S hymnusban olvadt most a hangja fel. ²⁾

Hálával vette a jótéteményt
 S midőn a főpap, egyik jótévő
 Mint ötvenéves gazdag áldozár
 Arany-miséjén mond hálát az Urnak:
 Mint áldozatnak füstje s illata
 Szállott az égbe fölzengő szava. ³⁾
 S hogy iskolája már teljes vala:
 Rá a kiküzdött győzolemfüzért
 Szép ünnepélylyel, terjedelmesebb
 Emlékbeszédet mondva, tűzte fel. ⁴⁾

Nem véve számba pénzt és kolerát,
 Meglátogatta ő is Vindobónát,
 Mely a világnak most központja volt,
 Hogy a jó sógort lássa otthonán.
 Hová raká el ősi kincseinket? . . .

¹⁾ A csiksomlyói iskolák pénzalapját kezelő püspöki bizottságban. L. Kolozsvári Közlöny 145. szám.

²⁾ A csik-somlyói gymnasium történetéhez. L. a főgymnasium 1872—73-iki Értesítvényét.

³⁾ „Óda Fogarasi Mihály Urnak erdélyi püspök stb. 1873. okt. 28. ünnepel taranumiséje alkalmából” Gy. Fehérvártt a püspöki Lyceum betűivel; 4-ed réttü 4 levél.

⁴⁾ L. a csiksomlyói rom. kath. főgymnasium Értesítvényében az 1872—73. tanévről. Maros-Vásárhelytt.

Hogy a világ, e szörnyü bolt s műhely,
 Mit állított a kongó bolt elé?
 Sokat látott ő és jegyezgetett; —
 De fel dolgozni még sem volt idő.

XV.

Már hetvennégytől hirlapok terén
 Ritkán ha látjuk irónknak nevét;
 Nem érdekelte már minden kacsa.
 Nem kedvelé a kor áramlatát,
 Amelyben önzés játszik és ravaszság;
 Ott lelkesülni nem mindenki tud.

Adott az állás sok foglalkozást.
 Emlékezett, hogy harmincz év előtt
 Az ifjuság mily szépen énekelt.
 Napokra osztva s alkalmak szerint
 Előtte lévén mindig a darab.
 Ezt rendezé egy kézi-könyv nyomán. ¹⁾
 S azóta szebben angyalkar se zeng.
 Mint kis miséken zeng az ifju kar.

Végkép a lantot ő nem tette félre.
 Hogy mit műveltek negyvennyolcz s kilencz
 Titánjai, e hős félistenek?
 Emlékezetnek könnyebb kedveért
 Emléksorokban énekelt meg. ²⁾

¹⁾ „Egyházi énekek a tanuló ifjuság használatára“ Csik-Semlyén. 1874.

²⁾ Nagy napok 1848—49. ben. Mnemoniko leonius versekben. Kéziratban sajtó alá rendezve.

Azután megült egy évfordulatot.
 Megülhetendé a nemzet maga!
 Ez évben épen másfél ezred éve,
 Hogy ős Balamber átkelt Atelen...
 És székelyünk, e hunnus sarjadék,
 Ha elmereng e roppant mult felett:
 Keblét magasztos érzet járja át,
 Egy érzet a büszke honfié,
 Önérzet, mely nemcsak jelerben él,
 De átölel multat, jelent, jövőt,
 S amely felé tör: nagy s örök a cél!...
 A néphullámozás roppant Oceánján
 A Hargitánál zöldült a sziget,
 Amely, miként egy másik Ararát,
 Mely felfogá az ős Noachi bárkát,
 A huncsapások hullámtorlaszából,
 Keblére vonta székely őseinket..

Tizenöt század néz le ránk, s e mult
 Emlékein bár fárad a tekintet:
 Merész ecsettel vázoló: miként
 Tartotta fen a székely itt magát.
 A századoknak főbb alakjai,
 Mint egy panorám karton-vázai,
 Vonulnak át a figyelő előtt;
 S míg rajtok a szív kedvvel andalog
 S tündérregékhez száll a képzelet:
 Clio beszél századok során,
 Hogy nemzetünk ez ősi hun csapat
 Mily küzdelemmel s mennyi bölcseséggel

Tartá hazáját, nyelvét és fajtát. ¹⁾
 E történelmi vázlat csak keret,
 Melyet, ha él, majd később színezend ki.

XVI.

Már hetvenötben alig látjuk, őt. —
 A történelmi kutatás terén
 Roppant sikerrel működik, korunk;
 Minden vidék és minden vármegye
 Egyediratban látja tükörét.
 A gyűjtemények száma szinte nő,
 Feldolgozásra vár a kész anyag.
 Tudós Szabó, a székelyek barátja,
 Vagyon hívatva és megbizva is,
 A székely nemzet másfél ezredes
 Multján emelni emlék-oszlopot.
 Amig felépül e roppant gula:
 Kisebb művekkel lenne czélszerű,
 Terjeszteni a történet-tudást.
 Másfél tizedje, hogy nemes barátunk
 E tárgy körében folyvást gyűjtöget,
 Adhatna egy kis „székely krónikát.“ ²⁾
 Akart; de a terv nincs kivíve még.

¹⁾ «Visszapillantás a székely nemzet másfél ezredes multjára.»
 L. a csik-somlyói r. k. főgymnasium Értesítvényét az 1874—75.
 tanévről. Székely Udvarhelytt. 4-ed rét, 20 oldal.

²⁾ Adatok egy székely krónikához. Pest, Gy-Fehérvár, Csik-
 Somlyó, 1859. és köv. években. Kézirat.

Terjedt a czél s a szük körhöz kötött
Munkáló karja nem jut hozzá el.

A történelmi böngészet között
Pengetgeté a gyenge lantot ő.
Kedvencz alakji: óda és legenda
Alkalmilag meg-meg szólaltanak, ¹⁾
Mint a pacsirta röppenő dala
Nem minden évszak keltén önt gyönyört,
Csak a derülő napnak sugarán,
Ha enyhe légben zöldel a vetés,
S ha a tanyát nem háborítja vész.

XVII.

Fölzendül a lant hetvenhatban is.
A hymnusoknak ihlett hangjait
A nemzet nyelvén újra kelteni:
E régi terven ő dolgoztatott. ²⁾
Jubileumot ültének Kolozsvárt
A hiv kegyesrend lelkes tagjai.
Tisztelte ő e bölcs kartársakat
S az ünnepélynek dus babérihoz
Baráti kézzel nyújtott egy levélt. ³⁾

¹⁾ „Szűz szent Katalinhoz” Közművelődés 1879. 7. szám.
Vegyes költemények. (Kéziratban.) Csik-Somlyó, 1870-től.

²⁾ Magyar Hymnarium (Hymnuszok, sequentiák, antifónák stb. magyarítva) Csik-Somlyón, 1876—1884. V. ö. „Közművelődés” 1881. 49. szám.

³⁾ „Óda a kolozsvári kegyes tanítórendiek társházának százados Jubileumára,” 1876. okt. 15. Székely-Udvarhelyt.

Az intézetnek, mít kormányozott,
Tizévre visszanyuló életét
Megírta híven, nem csak hivatalból. —¹⁾

Amint a székely régiségeket,
Mint szenvedélye hozza, kutató
Hijun s toronyba, mint egy ifioncz,
A lenge létrán, korhadt grádicson,
Ablaklyukon és hézagos falon
A régi irás dult vonásait
Vizsgálgatá: majd áldozatja lön
Csik-Rákosan a nyugtalan hevélynek.

XVIII.

A hetvenhédi termelés kevés;
Sinlé tavalyról származott baját.
S midőn Vásárhelytt egy irói kör
Kemény Zsigmondnak vette föl nevét,
S hívá, hogy ő is bátran csapna föl:
Nem bizva a kitartás lángjiban,
Átalla tenni oly ígéretet,
Melynek nehéz lett volna állnia.
Csak fényelegni a névvel csupán,
S nem váltani be az adott férfi-szót!
— Miként e réven azt sokan teszik —
Koczkázatos és illetlen dolog.

¹⁾ A csik-somlyói gymnasium Értesítvénye 1875—76. tan-
évről. Székely-Udvarhelytt.

Mutatja ép e társaság bukása,
S egy másik ismert irodalmi kör.

Somlyón virágzik több szent-társulat
Az ős erény s hit díszes kertjeül.
Az ifju felnő s lesz majd nagykoru;
De férfiú és jellemes hívő
Korunkba' — sajnos! — nem sok ifjuból lesz.
Mert árva lelke s hitszegény szive
Nem ismeri és így nem tiszteli
A szent Szüzet s a legkegyesb Anyát.
A hit-gyakorlat egyik módja, hogy
Legyen kezünkben ima- s kézikönyv.
Szent-társaságunk jámbor tagjai
Negyvennyolcz-óta ezt nélkülözék:
Szerzőnk tehát most újra alkotá
Kötetlen szóban s röpversek során,
Mit a „Leges“-ből rég tanultanak. ¹⁾

Az Értesítőt szerkeszté hiven. ²⁾
Mig „Krónikája“ mint a méhküpv
Időnkint kapja vékony sejtjeit:
Most egy segédkönyv tervét főzi ki,
A mely hozandna olvasmányokat,
Mikből az ifju nyelvet is tanulna,

¹⁾ „A B. Sz. Mária társulatának törvényei és áhítatossági gyakorlatai. A latin kiadások és B. S. nyomán I. F. J. által. Csik-Somlyó.

²⁾ A csiksomlyói főgymnasium Értesítője, az 187²/7. tanévre. Székely-Udvarhelyt, 1877. 42 8-ad r. oldal.

A székely nemzet történelmiből. 1)
 Am végbevinni ezt sem lón idő;
 Barátunk lelkét elfoszlányolá
 Kiszolgálás és ügyigazgatás.

XIX.

O hetvenayolezban járt Párisba is!...
 Oraculum volt székelyink között,
 Kiről elmondák: „volt a franczián,
 És a világnak első városát
 Kicsinylő képpel marsirozta át.“
 Nem épen ilyen hirre vágya ő.

Mig dolgát otthon rendbe hozhatá:
 Az útitársak mind elmentenek;
 Őt cserbe hagyták a jó czimborák;
 Soká futott, várt, míg uj útitársul
 Meg is talált majd egy — kereskedőt!
 Ilyen szövetség Merkurt és Apollt,
 Mióta Olymp áll, nem kötötte le...
 De úti rajzot én nem irhatok.
 Kár, hogy barátunk élelményei
 Közéldeletté még nem váltanak,
 Minő a moldya- s havaselvi út volt!
 Seretnők látni táj- s képrajzait;

1) Székely történelmi olvasmányok, tekintettel az alsó gymn osztályok magyar és a felső osztályok más nyelvi (fordításul) tanulmányaira. (Kézirati vázlat.)

Pozsony vidékén és Austriában ?
 Miképen ízlik a jó virsli ott?
 Miként szippogtat osztrák sógor itt?
 Miként gyülesez Linczben a paraszt;
 S mily szörnyü (!) püspök az a Rüdiger ?
 Mint tűn föl a jéghegy Salzburg fölött;
 Miként sörözget a jámbor bajor;
 Hogy érti meg a württembergi svábot?
 Baden-Badenbe most kik türdenek ;
 Strassburgban Bismark hogy gazdálkodik?
 Hogyan köszöntnek a jó francziák;
 S mint a kis Nancy, szebb város van-e?
 Hogy néz ki most az a champagne-i tér,
 Hol Aetius s a nagy Hún vívtanak?
 Nó meg hát Párizs! vaj! minő falu;
 Hogy néz ki e leghíresebb diva,
 Kinek uszályát hordja a világ,
 S bolondulásig udvarol neki,
 Mosolyaért és kegytekintetéért ?
 Hogyan versenyzett ott a Mars-teren,
 Kitárva minden-féle kincseit,
 A földkerekség minden állama?
 S az ott özönlő népek ezreit
 Duval konyhája mint vendégelé?
 Mely boulevard szebb, mint a sугárút?
 Hogy áll a Louvre és bécsi Belvedere?
 Miben találnak s mint viszonylanak
 A Montmartre-i dóm s pesti Szent-Lipót,
 A pesti indóház és Saint-Lazare?

Versaillesban minden mért volt oly poros?
 Az alsó Szajrán milyen a vidék;
 S hát a Csatornán mint leng át hajójok
 Az ősi brittek kréta-földjire?
 S mit a bölcs angol századok során
 Felhalmazott a Themze partjain,
 Londonban, e nagy titkos tömkelegben,
 Csak izlelőül mit említne fel?
 A füst- s ködülte szörnyü gyárvilág
 Nyilásain át hol derül sugár?
 S midőn egy tárgyra figyelt, tudta-e
 A fák miatt az erdőt látnia?
 Szent-Pál tornyába mért ment volna fel!
 Melyik dicsőbb mű: a West-Münster-e?
 Vagy a világgraszoló Notre-Dame?
 A Muzeumban nem kábult-e el?
 A Hyde-parkban mért nincs biztosan;
 Az Albert-szobron mért nincs egy magyarnév?
 A Themze első hídja mért veszélyesb?
 A föld alatt is város hogy lehet?
 S hogy visszatért ez alvilág felől:
 Párizsba' mit tett a magyar Gray?
 Mit lát az útban Délkelet felé;
 Mi benyomást tesz Belfort s a Jura?
 A minden áron szép Helvetia;
 A régi város, a mogorva Bern?
 Mi bántá őt a jéghegyek tövén;
 Mily báj honol a svájczai tók körül;
 S mily a kilátás a csodás Rigin;

Zürichbe mért a sok magyar tanuló?
 Mint lejt hajójok a Boden-tavon;
 Bajor felföldön vaj' mit lát a szem;
 S kedélyesb város, mint München, van-e?
 Simbachba' mit tesz az osztrák fináncz;
 Miként főzik le Pesten a zsidók?
 Hogyan fogadták hű szivek Kolozsvártt?
 Mily vész kerülé a Baczon fejénél;
 S mikhént pihent ki Tusnád gyógyölében?
 Felelni erre még nem volt idő.

Megirt ugyan e szép kirándulás
 Alkalmából s felolvasott vala
 A csiki tárlat népes ünnepélyén
 Részben egy munkát, mely a népeket,
 Amelyek épen útba estenek,
 Élénk ecsettel sorra rajzoló;
 De e mű is — bár volt kívánatos —
 Sajtó alá mindeddig nem került. ¹⁾

Belé fogott egy más munkába most,
 Amelyhez eszmét szinte ő adott
 S kivinni képes lett voln' egy Madách.
 Négy rész leendett e költői mű.
 Magasztos a tárgy, mely körül forog,
 Hozzá alak s hang kellően talál;

¹⁾ „Népviseletek párizsi világtárlati útazásom alkalmából.“ (Kézirat.)

S midőn az első ének megjelent: ¹⁾
 E nemben feltűnt és szokatlanul
 Elismerő volt a bírálata;
 A hárfa még sem zenge most tovább.
 Talán az élet rontá ihletét,
 Magasra lengő szárnya lankada,
 Vagy az idő lón rája mostoha?
 Mint a pacsirta kurtábban dalol,
 Mihelytt mulóban látszik a tavasz,
 S emelkedik csak egy pár ölnyíre,
 Ha elborul az ég s jön a vihar...

Az iskolai ünnepélyeken
 Ő nemcsak rendez: közreműködik;
 Vagy költeményit zengi egy fiu,
 Vagy szónokol s felolvas ő maga.
 Beszédeit is úgy dolgozza ki,
 Hogy bárki lássa s élvezhesse azt. ²⁾

XX.

Hetvenkilenczben fönne ünnepelt
 A fejedelemhez mindig hú magyar.
 Feledni bírta, amit szenvedett,
 Tavasz virányán a fagyot s vihart...

¹⁾ „Sz Mihály főangyal diadalai” Közművel. 1878. 7. 8. 9. sz.

²⁾ „A szentek tisztelete mint nevelés-oktatási tényező.” Tanodai beszéd sz. Katalin ünnepén. Népiskolai tantúgy. 1879. 1. sz.

Népmillióknak föllengő dalán
 Ihlett barátunk szinte dalra kelt
 S a lelkesülő legnemesb szivekkel
 Kötött s kötetlen szóba versenyez. ¹⁾

Nem szűnt meg a történelem terén
 Továbbra füzni a bu zgólkodást.
 S midőn a Székely-egylet hősei
 S történetünknek a felkentjei
 Közünnepélyre Csikba jöttek,
 Hogy a góbét itt ősi tűzhelyén
 Látván, szeretni és becsülni tudják:
 Barátunk is beszélt s ismerteté
 A vért, melyet megénekelt Petőfi. ²⁾

Intézetének sorsa volt a fő;
 Még mindig vivni kellett a jogért,
 Mely illeté s más könnyen élvezett;
 A helyzetet hű képbe állítá
 S mit e czimen ő most kidolgozott:
 Egy történelmi s állaprajz vala. ³⁾

1) «Óda ő cs. és apost. kir. Felsőgeik ezüstmenyegzőjök alkalmából.» Köz. 18. sz. — Tanodai beszéd I Ferencz József és Erzsébet ő cs. apost. kir. Felsőgeik ezüstmenyegzőjök örömnepére.» Csik-Somlyón apr. 24. 1879. Magyar Állam 101. szám.

2) «Csikszék 1848—49-iki hadi történetéből,» lásd Székely egyesület Évkönyve, 1879-re. Bpest 1880. 45—68. ll.

3) Jelentés a csik-somlyói rk. főgymnasium állapotáról. Lásd Gymn. Értesítő az 1878—79 tanévről.

XXI.

Nyolczvanra nincsen feljegyezni tárgy.
 Az „Értesítő“-t adta rendesen.
 Megénekelte egy ritka ünnepélyt;
 Mert hogyha hordoz részvevő kebelt:

Hol férfi munka vár, ott nyujt kezét,
 A csüggedőbe önt önérzetet,
 Örvendez azzal, a ki vigadoz,
 S ez optimizmus gyakran rászedi
 És méltatlanra önti lánghevét:
 Tehet-e, kell-e arról tennie?...
 A napsugár nem veszt, bármerre süt,
 S a tisztelőre száll a tisztelet.

A hirlapokba már nem dolgozott,
 Husz év előtt tán járta e szerep;
 Kevésbbé vonták őt már a napi
 S a nap lementén fonnyadó ügyek;
 S mégis midőn hát holmi cikkezők
 Ott bent a csiki iskolák körül
 Darázs-fészekbe nyultanak vala: ¹⁾
 Ámbár kifejté, mint áll a dolog: ²⁾
 Gyanusíták a higgadt férfiut; —

¹⁾ Kelet 1880. 213. sz. — Ellenzék, Pesti Napló és más lapok több cikkei.

²⁾ Kelet 270. sz. — Magyar Állam.

Meg nem gondolva, hogy, ha volt hiány,
 Mit egy testület sem kerülhet el:
 Írásba, szóval, sokszoros dologgal
 És férfi-mellett ő fedezte azt. . .

XXII

Már nyolczvanegyben több és több jelen
 Láthatjuk a még működő erőt;
 Ámbátor a szép munka ösztönét
 Amely különben sarkalá s hevité,
 Inkább a helyzet s alkalom tevék.

Kiket közelbről ismert és csodált,
 Fedezte őket bíboros palást,
 Mint volt a kedves szombathelyi főpap; ¹⁾
 Avagy övezte őt polgári rény,
 S a közszolgálat nemcsak rózsautja,
 Melyen Mikó a székely honfi járt; ²⁾
 Vagy lelkesíté őt az iskola,
 A csángók sorsa, nyelve és hite,
 Minő egy buzgó jó Kubinszky volt; ³⁾
 Midőn e messze-fénylő csillagok
 Hazánk egén átfutva hamvadának:
 Keblén a benső honfi-fájdalom

¹⁾ A Szabó Imre halálára irt gyászdal eltévedt.

²⁾ A „Kelet” 56. sz. prózai életrajzot kívánt volna.

³⁾ „Kubinszky Mihály tinini püspök emlékéhez.” (apostrophe.)

Miként hegyes tör, úgy villámja át,
S gyászdalba öntve honfi könnyeit,
Bús cziprusággal hinté hantjokat.

Kik a nevelésügynek éltenek
S szivökben a szép ifju nemzedék
Mint a jövőnek dús reménye kélt;
Kik a vagyont, mit megtakartanak,
Egy szebb jövőnek alapul veték:
Egy finövelde alkotóinak
Diszes sorára száll figyelme most.
Lukács Mihály ez ősz alapvető
Irónk kezében újra támada. ¹⁾
A szép életrajz s hála e jele
Sugárait már úgy veté előre,
Hogy a fundator hív utódinak
E kegyeleti és érdemfüzér
Irónk kezéből rendre majd kijut.

Már tiz év óta tölt egy pár hetet
Tusnádfürdőnek enyhe árnyain;
A gyermekkorok szép emlékei,
A tünde tájnak bűbajos varázsa,
Izlés s ipar mű-alkotásai,
Az ott gomolygó ember-egyveleg,
E tarka s mégis szép harmonia
Várázserővel lánczolák le őt.

¹⁾ „A csik-somlyói rom. kath. finövelde alapítványai” Lásd
Gymn. Évesítő az 1880—81 tanévről.

Csodálod-e, ha lelke rajta csüng,
S évente tündér bájait dalolja?...

Egyik tanártárs ülve egy negyed-
Századra szóló jubileumát:
Az ünnepélyi munkák folyamán
Az oroszlányrész Irónknak jutott.
S minek küszöbjét mint falás-gyerek
Harminczhat éve, hogy átlépte volt;
Melynek porát ő két tankorszakon,
Miként anyának szivta a tejét;
S melynek hajóját két nagy lustrumon
Vész- és viharban kormányozza már:
Intézetének rajzoló közelb
Huszonöt éves hű történetét. ¹⁾

XXIII

Nyolcvankettőben folytatá hiven
A finövelde jótévdőinek
Tavaly megkezdett életrajzait. ²⁾
Nagyon filigrám kényes munka ez,
Mint mozaik-mű, melynek részeit
Gyakorta messze és alig leled;
S ha így hiányzik bárcsak egy kavics,

¹⁾ „Visszapillantás a csik-somlyói rk. gymnasium közelebbi 25 éves multjára.“ 1. Gymn. Értesítő az 1881–82 tanévről.

²⁾ „A csik-somlyói rom. kath. finövelde alapítványai.“ (folyt)
L. Idézett Értesítő 24. és köv. ll.

Amely a képben a főpont talán:
Megáll a jámbor munkásnak keze...

Mint a szerelmes lángja fellobog,
Midőn ő újra látja kedvesét,
S e láng annál hőbb és világosabb,
Minél eszményibb a kedvelt alak:
Természetes, hogy így bájolja őt
Nymfája tündér-bájjonásival;
S Tusnád fürdőjén újra ir s dalol. ¹⁾

Erdélybe roppant változás vala:
Villám, borúlat s hajnal-támadat.
A fájdalomnak gyászos fátyolára
Örömrózsákat szőtt az enyhület;
Mint egy családban, hol kidőlt a fő,
Melyen szeretve és kegyelve csünge
A nagyra termett ifjabb nemzedék,
Mely már is vitte a gazdálkodást,
S a jó öregnek örökébe lép
És nemsokára vig nászt ünnepel.
Írónk, e híven érzékeny kebel,
— Épen miként azt sz. Pál is tanítja —
Siránkozott a sirókkal, midőn
Fogarasyt, a korba s érdemekben
Dus püspökünket nyugalomra tettük. ²⁾
De könnyeit letörlé, amidőn

¹⁾ Tusnádfürdői röpversek, fényképek.

²⁾ Fogarasi Mihály püspök haláláról. Közm. 13 sz.

A nagyba sujtott gyászoló család
 Saját körében nyert vigasztalást,
 S Lönhart Ferenczben újra támadott. ¹⁾
 S még lelkesebben verte a kobozt,
 Midőn e főpap és kegyelt Sionja
 Ős Apulumban nászát ũlte, mely
 A példaszóként hét országra szólott. ²⁾

A gyöngelantot híven pengeté,
 Miként előbb és később is tevé,
 A hivatalnak szünóráiban,
 Megénekelve ő alkalmilag
 Fársáng jegét, a székely bócsuját,
 A rég ohajtott enyhe napsugárt,
 Mit a nyikorgó csíki szür kigúnyol;
 Elbuslakodva egy-egy ifju sirján,
 Kihez család, hon, szép reményt kötött;
 És elbocsátva gondolatjait
 Az őszi szellőn és zörgő haraszton.
 A hymnusoknak fordításait
 Gondos kezekkel szinte folytatá;
 S a rendkívüli munka színeül
 Egy-egy mutatványt olykor közle is. ³⁾

¹⁾ „Óda Lönhart Ferencz Urnak erdélyi püspökké kinevezetése alkalmára.” Közsm. 19. szám.

²⁾ „Óda Lönhart Ferencz Urnak püspöki beigtatása ünnepezn 1882. szeptember 17.” Nyom Sz. A.-nél Csik-Szeredában.

³⁾ Közsmüvelődés 1. 9. 14. 16. 17. 41. számok.

XXIV

Nyolczvanháromban szinte dolgozott.
 A hymnusok műfordításai
 Vevék igénybe csendesb perczeit.
 Alkalmilag más tárgyú versek is
 Zendültenek meg lantja hurjain.

A „Székely-egylet“ most Naptárt adott;
 S hogy a mű szóljon épen Csikra is,
 Jónak találták a szerkesztetők
 Czimlapra tűzni irónknak nevét is.
 Megérdemlendő e kitüntetést, (I)
 Dolgoztatott e vállalatba is.
 Ki a székely név nagy diszére vált:
 Mikó Mihálynak képét rajzoló. ¹⁾
 A sziklafalra borsót hányva fel,
 Rostával mervén a futó habot,
 Fehérre mosni kívánván a mórt
 S örökös vaknak szólván virradatról:
 A pálinkáról irt a székelyeknek. ²⁾

Gymnasiumnál a hitoktatást
 Háttérbe nyomja ma a szabad elv;
 S a nevelés-ügy e szent törzsalapját
 Koczkára dobva a modern irány:

¹⁾ Székely-egyleti Képes Naptár 1883. 35. s. köv. lapjain.

²⁾ Idézett munka 59. és köv. lapjain.

Féltékeny szívvvel s hűn deríti fel, ¹⁾
 Hogy az a fő cél s érdek egyaránt.

XXV

H

át nyolczvannégybe vaj' még látjuk-e?

Huszonöt év egy ember életén

Igen jelentős, hosszú pályatér;

I Egy évtavas, sőt már a nyár maga:

A lelkesülés, buzgalom, hevély,

Az optimismus, ábránd s tett kora.

De ősz felé már lankad szellemünk.

S miként a bádjadtt őszi napsugár

Fakult színekben festi a mezőt:

Akként halványul itt a képzelem;

S a bölcs művekben dúsz reflexió

Elmult időszak rossz avarjain teng.

Rendezgeté a gyűjteményeket, ²⁾

Fordítgatott és újra-dolgozott; ³⁾

Majd mástól közle hasznos dolgokat; ⁴⁾

Versenyre hívta a pacsirta-dal; ⁵⁾

¹⁾ „A hit és erkölcs tan a gymnasiumban.” Közm. 54. sz.

²⁾ Magyar Hymnarium. Vegyes költemények. Vadrózsák. Jegyzetek. Fogalmazványok stb.

³⁾ Közművelődés 3. 12. 14. 15. számai.

⁴⁾ „A juliusi napok Csikban 1849-ben Mikó Mihálytól.” Székely-egyleti naptár 1884-re. 68. s köv. lapok.

⁵⁾ Kora tavasz. A tavasz első dalmokához. stb.

A negyvennyolczi harczi riadó; ¹⁾
 Komoly bíráló szóra vitte a
 Tusnád fürdői élet és idyll... ²⁾

* * *

Ime, mily csokrosszínű munkatéri
 S ha jól művelve az nem volna is,
 S kirína itt-ott tán a színvegyület:
 Alig lehetne attól ezt csodálni,
 Kit negyven éve zaklat helyzete;
 Kit nem kegyeltek a főbb istenek,
 S miként az átok-vert Prometheüsz,
 Egy sziklacsucshoz lánczolt végzete;
 Kit bánthat egymás méltatlan seb is; ³⁾
 S bár férfi-mellel hordja: érzi azt.

Mi hát egy ilyen férfi pályabére?
 Hívén az égbe s jobbat ott remélve,
 Szeretve a rényt, szépet és igazt,
 Legyen jutalma a jó öntudat.
 S kinek oly hosszú pályán udvarolt:
 Hintsen mosolyt rá a szelid Musa!

¹⁾ „Március 15. 1884.“ alkalmi ünnepi szavalmányul.

²⁾ „Tusnád-fürdő viszonyai és jövője.“ Székelyföld. 40. sz.

³⁾ Például: A székelyudvarbelyi plebánosi állomástól épen ez év tavaszán üttetétek el a közbárákozás dacsára, hamis politikai tekintetek színe alatt.

Åra: 40 kr.

100